סימן צ״ט): **יד** [א]**אִם עָלְתָה בּוֹ חֲזָזִית** (נא) **בְּעִנְיָן שֶׁפָּסוּל, אוֹ שֶׁהוּא מְנֻמָּר,** [*] **אִם כְּשֶׁקּוֹלְפוֹ חוֹזֵר לְמַרְאֶה הָאָתְרוֹג,** (נב) **כָּשֵׁר** (לְאַחַר שֶׁנִּקְלַף) (נג) וְלֹא חָסַר כְּלוּם): **טו** * [ב]**נָפַל עָלָיו מַיִם בְּתָלוּשׁ, וְתָפַח אוֹ סָרַח, אוֹ שֶׁהוּא** (כד) (נד) **כָּבוּשׁ בְּחֹמֶץ אוֹ מְבֻשָּׁל,** (נה) **אוֹ מְנֻמָּר, פָּסוּל:** **טז** * [ג]**אִם הוּא שָׁחֹר אוֹ לָבָן בְּמָקוֹם אֶחָד, פּוֹסֵל בְּרֹבּוֹ,** (נו) **בִּשְׁנַיִם אוֹ בִּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת, דִּינוֹ כַּחֲזָזִית לִפָּסֵל אֲפִלּוּ בְּמִעוּטוֹ:**
יז (נז) * [ד]**מָקוֹם שֶׁהָאָתְרוֹגִים שָׁלָהֶם כְּעֵין שְׁחֹרוֹת מְעַט,** (נח) **כְּשֵׁרִים, וְאִם הָיוּ שְׁחֹרִים בְּיוֹתֵר כְּאָדָם כּוּשִׁי, הֲרֵי זֶה פָּסוּל בְּכָל מָקוֹם:** **יח** (נט) * [ה]**הָעָגֹל** (כה) **כְּכַדּוּר, פָּסוּל:** **יט** (ס) [ו]**גִּדְּלוֹ בְּדָפוּס** * **וַעֲשָׂאוֹ כְּמִין בְּרִיָּה אַחֶרֶת פָּסוּל,** [ז]**עֲשָׂאוֹ כְּמוֹ בְּרִיָּתוֹ,** (סא) **אַף עַל פִּי שֶׁעֲשָׂאוֹ דַּפִּין דַּפִּין, כָּשֵׁר:**
כ [ח]**הַתְּיוֹם, דְּהַיְנוּ שֶׁגָּדֵל** (סב) **שְׁנַיִם דְּבוּקִים זֶה בָּזֶה,** (סג) **כָּשֵׁר:** **כא** [ט]**הַיָּרֹק** (סד) * **שֶׁדּוֹמֶה לְעִשְׂבֵי הַשָּׂדֶה, פָּסוּל,** (סה) **אֶלָּא אִם כֵּן חוֹזֵר** (סו) **לְמַרְאֶה אָתְרוֹג כָּשֵׁר כְּשֶׁמַּשְׁהִין אוֹתוֹ:** **כב** [*] [י]**שְׁעוּר**

בְּאֵר הַגּוֹלָה

א הרא״ש שם (סר״ יח).
ב בְּרַיְתָא שם ל״ו (ע״א). **ג** שם בְּבַרַיְתָא וּכְפֵרוּשׁ הָרֹא״שׁ (פ״ג ס״ כב). **ד** שם בְּמִשְׁנָה (לד:) וּכְאוֹקִימְתָּא דְּרַבָּא שם ל״ו (ע״א) וּכְפֵרוּשׁ הָרַי״ף (יז:) וְהָרַמְבַּ״ם שם (פ״ח ה״ח). **ה** שם בְּרַיְתָא. **ו** שם. **ז** מֵימְרָא דְּרַבָּא שם (לו:). **ח** שם בְּבַרַיְתָא (לו:) וּכְתַנָּא קַמָּא. **ט** שם בְּמִשְׁנָה (לד:) כְּרַבִּי יְהוּדָה, תּוֹסָפוֹת (לא: ד״ה היורק) וְהָרֹא״שׁ שם (סר׳ כא). **י** שם בְּמִשְׁנָה וּכְרַבִּי יְהוּדָה.

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

וְעַיֵּן בְּאֵלְיָהוּ זוּטָא שָׁם (סק״י) וּמִכָּל מָקוֹם אֵין זֶה כִּי אִם בְּלֹא אִפְשָׁר וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב בְּאֵלִיָּה רַבָּה גַּם כֵּן: **יד [בשו״ע] אִם כְּשֶׁקּוֹלְפוֹ כו׳.** עַיֵּן בְּפֵרוּשׁ מְגִדִּים (א״א ס״ק יז) שֶׁהִנִּיחַ בְּצָרִיךְ עִיּוּן אִם מְהַנֵּי תַּקָּנָה זוֹ בְּחָטְמוֹ דְּיֵשׁ לוֹמַר דְּנִקְלַף כָּל שֶׁהוּא פָּסוּל כְּמוֹ נִסְדַּק לְהֵרֶ״ן (יז. ד״ה מתני׳ עלתה) עַיֵּן שָׁם: **כב [בשו״ע] שִׁעוּר אָתְרוֹג קָטָן כו׳.** וְכָתַב בִּכְרֵכִי יוֹסֵף (סק״ד) שֶׁנִּסְתַּפְקָה בְּאָתְרוֹג כַּבֵּיצָה בְּצִמְצוּם וּבְוַדַּאי בֵּיצִים אַחֲרוֹנִים שֶׁל חַג יִתְקַשֵּׁן שִׁעוּרוֹ, אִי נָפִיק בֵּיצִים שֵׁשׁ בּוֹ כְּשִׁעוּר, וְהֵבִיא רְאָיָה מִסִּימָן תרכ״ט (סי״ב) בְּסֵכָךְ שֶׁצָּתִיד לְהִתְיַבֵּשׁ לֹא נָפִיק, וְיֵשׁ דּוֹחִין דְּסֵכָּה שָׁאנֵי דְּלֹא שַׁיָּךְ הַךְ חִלּוּקָא רַק לְעִנְיַן הַקָּצָה לְמִצְוָתוֹ מַה שֶּׁאֵין כֵּן כָּאן, אַךְ דַּעְתִּי דְּהַדְּחִיָּה לֵיתָא דְּלֹא שַׁיָּךְ הַךְ חִלּוּקָא רַק לְעִנְיַן הַקָּצָה לְמִצְוָתוֹ מַה שֶּׁאֵין כֵּן כָּאן, אַךְ בְּלָאו הָכִי נִרְאֶה שֶׁאֵין הַנִּדּוֹן דּוֹמֶה לְרְאִיָּה מִסֵּכָךְ דְּהָתָם דֶּרֶךְ לְסַכֵּךְ בְּכָל פַּעַם בְּסֵכָךְ אַחֵר מִכָּל מָקוֹם אִזְלִינַן בָּתַר דְּיֵשׁ שֵׁם סוֹפוֹ וְאַף שֶׁבְּיָדוֹ לְסַכֵּךְ בְּכָל פַּעַם בְּסֵכָךְ אַחֵר מִכָּל מָקוֹם אִזְלִינַן בָּתַר שִׁיהְיֶה רְאוּי לִשְׁבָעָה וְכֵיוָן שֶׁעֲתִיד לְהִתְיַבֵּשׁ בְּכָל פַּעַם בְּסֵכָךְ אַחֵר מִכָּל מָקוֹם אִזְלִינַן בָּתַר

בַּאֵר הֵיטֵב

טו (כד) **כָּבוּשׁ בְּחֹמֶץ.** אֲפִלּוּ לֹא שָׁהָה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּרְתִּיחַ הֲרֵי כְּמְבֻשָּׁל. וְנִרְאֶה דְּיִלְדִּידָן דְּקִימְא לַן כְּשֶׁשָּׁרוּ בְּמַיִם מֵעַת לְעֵת הֲרֵי כְּמְבֻשָּׁל הֵכִי נַמִּי גַּבֵּי אָתְרוֹג פָּסוּל, מָגֵן אַבְרָהָם (ס״ק כב). וְכֵן בִּדְבֶרֶשׁ, ט״ז (ס״ק יז). וְעַיֵּן סְעִיף קָטָן ג׳ מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי שָׁם: **יח** (כה) **כְּכַדּוּר.** וּלְמִצְוָתוֹ מִן הַמֻּבְחָר אֲפִלּוּ אֵינוֹ עָגֹל מִמָּשׁ כְּכַדּוּר, עַטָּרַת זְקֵנִים: **כא** (סו) **לְמַרְאֶה.** כָּתַב הַשַּׁ״ד (ס״ק יח) נִרְאֶה פְּרוּשׁוֹ אֲפִלּוּ בְּעוֹדוֹ יָרֹק כָּשֵׁר כֵּיוָן שֶׁיּוּכַל לַחֲזֹר לְמַרְאֶה אָתְרוֹג דְּאֵין לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר אֶלָּא

בְּאוּר הֲלָכָה

יד * אִם כְּשֶׁקּוֹלְפוֹ וכו׳ כָּשֵׁר. עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (ס״ק נב) דַּאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה מֻתָּר
וְכָתַב הַפְּרִי מְגַדִּים (א״א ס״ק יט) **דְּמִכָּל מָקוֹם בְּיוֹם טוֹב אָסוּר לְקַלְּפוֹ**
וּלְהַכְשִׁירוֹ דְּהֲוֵי מְתַקֵּן כְּמוֹ שֶׁאָסוּר לִלְקֹט עִנְבֵי הַדֶּס בְּיוֹם טוֹב:
טו * נָפַל עָלָיו מַיִם בְּתָלוּשׁ וְתָפַח. הִנֵּה בִּגְמָרָא (לו.) אֵיתָא תְּפוּחַ סָרוּחַ פָּסוּל. וּפֵרַשׁ רַשִׁ״י (ד״ה לא) שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת, בְּפֵרוּשׁ אֶחָד כְּגוֹן שֶׁנָּפְלוּ עָלָיו גְּשָׁמִים בְּתָלוּשׁ וְתָפַח, וְסָרַח נִרְקַב, וְלִשְׁנָא אַחֲרִינָא תָּפַח נִרְקַב, וְסָרַח רֵיחוֹ רַע מֵחֲמַת תּוֹלָעִים שֶׁאָכָלוּהוּ, וּמִשְׁמַע לְלִשְׁנָא בְּתָרָא עַל יְדֵי תְּפִיחָה בִּלְבַד לֹא נִפְסַל. וְהַטּוּר וְשֻׁלְחָן עָרוּךְ סָתְמוּ כְּלִשְׁנָא קַמָּא דְּרַשִׁ״י, וְהַמְּגֵן אַבְרָהָם (ס״ק כא) שָׁכָתַב וְתָפַח רְצוֹנוֹ לוֹמַר נִרְקַב, צָרִיךְ עִיּוּן. **וְהֵנָּה לֹא נִתְבָּאֵר הַשְׁעוּרוֹ דְּתָפַח אוֹ סָרַח וְכָבוּשׁ וּמְבֻשָּׁל וּמִסְתַּבְּרָא דְּשִׁעוּרוֹ בְּרִבּוֹ. וְלִעִנְיַן אִם גַּם בָּזֶה בְּחָטְמוֹ בְּכָל שֶׁהוּא צָרִיךְ עִיּוּן** אַחֲרֵי דְּהַסַּעַם הוּא בְּחָטְמוֹ מְשׁוּם דְּהַחֹטֶם הוּא נִרְאֶה לָעֵינַיִם יוֹתֵר, וְאָפְשָׁר דְּזֶהוּ דַּוְקָא בְּחֲזָזִית וּשְׁאָר שִׁנּוּי מַרְאֶה דְּמִנְּכַר טְפֵי אֲבָל לֹא בְּתָפַח כָּל שֶׁהוּא וְכֵן בְּהַשְׁאָר לִבֵּד מְנֻמָּר וְצָרִיךְ עִיּוּן:
טז * אִם הוּא שָׁחֹר אוֹ לָבָן. וְעַיֵּן בְּחֵי אָדָם (כלל קנא ס״א) **שֶׁכָּתַב דְּאָדָם הוּא מִמַּרְאֶה אָתְרוֹג. וְדַעַת הַפְּרִי מְגַדִּים** (שם ס״ק יח) **דְּאָדָם בְּאַדְמִימוּת הוּא מַרְאֶה פְּסוּלָה אֲבָל כַּאֲהִינָא סוּמְקָא יֵשׁ לוֹמַר שֶׁמַּרְאֶה כְּשֵׁרָה הִיא:**
יז * מָקוֹם שֶׁהָאָתְרוֹגִים שָׁלָהֶם כְּעֵין שְׁחוֹרוֹת וכו׳. וְאָתְרוֹג שָׁחוֹר מְעַט שֶׁגָּדֵל בְּשֹׁאר אַרְצוֹת שֶׁאָתְרוֹגֵיהֶן אֵינָן שְׁחוֹרוֹת כְּלָל וְהוּבָא לְמָקוֹם זֶה, לְדַעַת רַשִׁ״י (לו. ד״ה דומה) **וְסִיעָתוֹ הוּא פָּסוּל אַף בְּמָקוֹם זֶה** דְּהוּא בִּכְלָל נִדְמֶה וְהוּא מַה שֶּׁאָמַר בַּגְּמָרָא דּוֹמֶה לְכוּשִׁי פָּסוּל, **אֲבָל לְדַעַת הָרִי״ף** (יז:) **וְהָרַמְבַּ״ם** (פ״ח ה״ח) **לֹא נִזְכָּר זֶה בַּגְּמָרָא:**
יח * הָעָגֹל כְּכַדּוּר פָּסוּל. עַיֵּן בַּעֲטֶרֶת זְקֵנִים וְלֹא הֻעְתַּקְתִּיו כִּי רָאִיתִי בְּרִי״ף (שם) וְרֹא״שׁ (פ״ג סי׳ כב) וְרַשִׁ״י (שם ד״ה כדור) וְרִי״ץ גִּיאוּת וְאוֹר זָרוּעַ (ח״ב סי׳ שט) וְשִׁבֻּלֵי הַלֶּקֶט (סי׳ שס) וְהָרַב הַמַּגִּיד (פ״ח ה״ח) וְסֵמַ״ג (עשין מד) שֻׁכֻּלָּם גּוֹרְסִין כַּדּוּר:
יט * וַעֲשָׂאוֹ כְּמִין בְּרִיָּה אַחֶרֶת. נִרְאֶה דְּלָאו דַּוְקָא שְׁדּוֹמֶה לְאַחֶרֶת אֶלָּא **אֲפִלּוּ אֵינוֹ דּוֹמֶה לְשׁוּם בְּרִיָּה רַק שֶׁגַּם דְּמְיוֹן אָתְרוֹג אֵין לוֹ מִכָּל מָקוֹם פָּסוּל** וְכֵן נִרְאֶה מֵרַשִׁ״י (שם ד״ה כמין) שֶׁכָּתַב שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לְאָתְרוֹג כְּלָל מִשְׁמַע שֶׁעִקַּר פְּסוּל הוּא מַה שֶּׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לְאָתְרוֹג [בְּכוּרֵי יַעֲקֹב (ס״ק מו)]:
כא * שֶׁדּוֹמֶה וכו׳. עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (ס״ק סה) **מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ לְעִנְיַן אָתְרוֹגִים**

(עשין מד) **פָּסְלוּ,** (סו) [ג]**וְעַל כֵּן יֵשׁ לְהַחְמִיר בְּדָאֲפְשָׁר** [אֵלִיָּה רַבָּה (ס״ק כט)]: עֲדַיִן, (סו) **וּמִשְׁמַע דְּאִם לֹא הָיָה רַק כָּל כָּךְ כָּשֵׁר, דְּמִסְתָּמָא נִגְמַר פִּרְיוֹ:** (סה) **אֶלָּא אִם כֵּן חוֹזֵר וכו׳.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר הֵיכָא (סח) **דְּיִדְעִינַן טָבַע**

שַׁעַר הַצִּיּוּן

יד (מ) מוּכָח מִרֹא״שׁ (פ״ג סי׳ יח): **(סח) הֵינוּ רַק בְּיוֹם רִאשׁוֹן לְבַד:** **טו (נט)** מָגֵן אַבְרָהָם (ס״ק כב): **(ס)** עַיֵּן בְּמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל (ס״ק כב) דְּמִירֵי **בְּחֹמֶץ חָזָק** וְכֵן כָּתַב הַגְּרַ״ז (סכ״ה): **(סא)** ט״ז (ס״ק יז) וְעַיֵּן בְּמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל (שם) **דְּאִם טְמִנוֹ בִּדְבֶשׁ קָרוּשׁ לֹא אָמְרִינַן בֵּהּ דְּהֲוֵי כְּמְבֻשָּׁל:** **(סב)** עַיֵּן בְּרַ״ן פֶּרֶק ג׳ (יז:) דִּבּוּר הַמַּתְחִיל אֲבָל בִּשְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת שֶׁהֲבִיא שָׁם שְׁנֵי דֵּעוֹת בְּעִנְיַן הַזֶּה וְדַעַת הַגְּרַ״א בְּסָעִיף ט״ז לְהַקֵּל. וּמִדְּצִיֵּר הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ שָׁם דִּינוֹ בְּגִנְיַן הַפְּסוּלִין מַשְׁמַע לְכְאוֹרָה דְּסִכּוּיָרָא לַה כֵּן לְדִינָא **וּלְמַעֲשֶׂה צָרִיךְ עִיּוּן** וְעַיֵּן בְּסֵפֶר בְּכוּרֵי יַעֲקֹב (ס״ק מד): **(סג)** אֵלִיָּה רַבָּה (ס״ק כו) בְּשֵׁם סֵפֶר אֲמַרְכָּל: **יז (מד)** וְדַעַת רַשִׁ״י (לו. ד״ה הא) **וְרִיאַ״ז** (שלטי גבורים ריז: אות ו) **וְאוֹר זָרוּעַ** (ח״ב סי׳ שט) **וְרֹא״שׁ** (שם סי׳ כב) **וְטוּר לְהַקֵּל בָּזֶה:** **יח (מה)** [ד]מִלְּשׁוֹן זֶה מְשַׁמַע לְכְאוֹרָה דְּלֹא הֲוֵי בִּכְלַל אָתְרוֹג וְאִם כֵּן הוּא פָּסוּל בְּכָל הַיְמִים אֲבָל **לְעִנְיוֹת דַּעְתִּי אֶפְשָׁר לוֹמַר דְּהַשַּׁעַם הוּא מִשּׁוּם שֶׁאֵינוֹ הָדָר וּלְפִי זֶה לְהָרַמְבַּ״ם וְסִיעָתוֹ כָּשֵׁר בְּשֹׁאָר יְמֵי דִּבּוּדְאֵי לֹא גָּרַע דָּבָר זֶה מִגְּדָלוֹ בְּדָפוּס וַעֲשָׂאוֹ כְּמִין בְּרִיָּה אַחֶרֶת וּמוּכָח מֵהָרַמְבַּ״ם** פֶּרֶק ח׳ מֵהִלְכוֹת לוּלָב ח׳ וְט׳ **דְּכָשֵׁר בְּשֹׁאָר יוֹמֵי עַיִן שָׁם:** **כ (סו)** וְכֵן הָרוֹקֵחַ (סר׳ רכ) וְרַבֵּנוּ יְרֻחָם (נתיב ח ח״ג) וְרַאֲבַ״ן (מסכת סוכה) [שָׁם בְּאֵלִיָּה רַבָּה (ס״ק כט)]: **כא (מז)** פְּרִי מְגַדִּים (א״א ס״ק כג): **(סט)** מוּכָח מִלְּשׁוֹן הַתּוֹסָפוֹת (לא: ד״ה היורק):

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] ובשו״ע הרב (סכ״ו) כתב: איזהו מנומר, שיש בו כמה גוונים כגון שחור או לבן שאינו ממראה האתרוג. **ב]** וכן נראה מדברי שו״ע הרב (סכ״ח) שכתב: שהרי אין עליו צורת אתרוג כלל. **ג]** ובשו״ע הרב (סכ״ט) כתב שיכול ליטול ולברך, ולא כתב להחמיר בזה.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

אֶתְרוֹג קָטָן, * פְּחוֹת מִכַּבֵּיצָה (סו) * פָּסוּל, אֲבָל אִם הוּא כַּבֵּיצָה, * [כ]אֲפִלּוּ אִם הוּא בִּסָּר שֶׁעֲדַיִן לֹא כ שָׁם בְּבָרַיְתָא (לו. וְרַחֲמִים.

בַּאֵר הֵיטֵב

אַחַר שֶׁנַּעֲשָׂה כְּמַרְאֵה אֶתְרוֹג דְּזֶהוּ פְּשִׁיטָא דְּכָשֵׁר עַיֵּן שָׁם. וּבְמַהֲרִי״ל (הל׳ אתרוג) כָּתַב שֶׁאִסּוּר לְקָנוֹת הַיְרָקוֹת אֶלָּא אִם כֵּן דִּכְּרוּ הִתְחִיל בְּמִקְצָת לְמַרְאֵה אֶתְרוֹג

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

אוֹרְחָא דְּמִלְּתָא שֶׁמִּסְתַּכְּלִין פַּעַם אַחַת שִׁיְּהֶה רָאוּי לֵישֵׁב כָּל שִׁבְעָה מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּזֶה שֶׁהֶרְבֵּה פְּעָמִים הוּא מְגִיחַ אֶתְרוֹג זֶה וְלוֹקֵחַ אַחֵר וְכֵן אָמְרִינַן (מו:) הַפְּרִישׁ שִׁבְעָה אֶתְרוֹגִים כו׳ הִלְכָךְ אֵין לְךָ בּוֹ אֶלָּא שִׁבְעָתוֹ וּכְשֶׁשָּׁרוּ חֲכָמִים אֶתְרוֹג כְּבֵיצָה לִשְׁעָתוֹ שָׁרוּ וְכֵיוָן דְּעַתָּה יֵשׁ בּוֹ כְּבֵיצָה שֶׁפִּיר נָפִיק בֵּהּ. אַךְ מִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה דְּכָל שֶׁהַשִּׁעוּר מִצַּמְצֵם יֵשׁ לְהַחְמִיר שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ עָלָיו דְּשָׁמָּא אֵין הַדִּמְיוֹן עוֹלֶה יָפֶה וְלִפְעָמִים נִדְמֶה שֶׁהוּא כְּשֶׁשִּׁעוּר וְהוּא פְּחוֹת מִכֵּן וְהָכִי אִי אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם כַּנַּ״ל. וּמַה שֶּׁכָּתַב בְּשֵׁלְחָן עָרוּךְ אֲפִלּוּ אִם הוּא בִּסָּר סִימָן (קס״א) [קס״ה] שְׁתָּמַהּ עַל הַבַּיִת יוֹסֵף (ד״ה ומ״ש רבינו אפילו) שֶׁהֵבִין בְּתוֹסָפוֹת (לא: ד״ה שיעור) שֶׁכַּוָּנָתָם דְּאֶתְרוֹג הַבִּסָּר שִׁפּוּפוֹ לִגְדֹל עֲדִיף וְלֵיתָא שֶׁכַּוָּנָתָם שֶׁאִם אֵין גָּדוֹל כַּזַּיִת לְמַר וְכַבֵּיצָה לְמַר פָּסוּל אֲפִלּוּ אֵין עָתִיד לִגְדֹּל וְכָל שֶׁכֵּן בְּעָתִיד

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

הָאֶתְרוֹגִים שֶׁבְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁדַּרְכָּן לַחֲזוֹר אַחַר כָּךְ לְמַרְאֵה אֶתְרוֹג לְאַחַר שֶׁשָּׁהוּ בְּכְלֵי זְמַן מְרֻבֶּה, אָז אֲפִלּוּ (סט) בְּעוֹדוֹ יָרֹק כָּשֵׁר, דְּכֵיוָן שְׁחוֹזֵר לְמַרְאֵהוּ עַל כָּרְחָךְ נִגְמַר פִּרְיוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם הַסְּכִימוּ הָאַחֲרוֹנִים דְּאֵין לִסְמוֹךְ עַל זֶה לְמַעֲשֶׂה, וְאֵין לִקְנוֹת אֶתְרוֹגִים אֶלָּא אִם כֵּן הִתְחִיל בְּמִקְצָת לְשׁוּב לְמַרְאֵה אֶתְרוֹג, דְּשָׁמָּא יִהְיֶה נִשְׁאָר יָרֹק. אֶתְרוֹג הַמְּרֻכָּב, הַסְּכִימוּ (עפ) הַפּוֹסְקִים שֶׁהוּא פָּסוּל (עפ) דְּלֹא מִקְּרֵי אֶתְרוֹג כְּלָל. וּמֻרְכָּב הַיְנוּ מֵאֶתְרוֹג וְלִימוֹנְ״י אוֹ פֻּמְרַאנְ״ץ אוֹ שׁוּם פְּרִי אַחֵרֶת, אֲפִלּוּ אִם הִבְרִיךְ עָנָף מֵאִילָן אֶתְרוֹג לְתוֹךְ לִימוֹנְ״י, וְכָל שֶׁכֵּן אִם הִבְרִיךְ עָנָף מֵאִילָן לִימוֹנְ״י תּוֹךְ אִילָן אֶתְרוֹג, [אֲבָל אִם הִרְכִּיב מִשְּׁנֵי אִילָנֵי אֶתְרוֹג בִּיחַד כְּגוֹן עָנָף אִילָן שֶׁפֵּרוֹתָיו דַּקִּים וּקְטַנִּים לְתוֹךְ אִילָן שֶׁפֵּרוֹתָיו גַּסִּים כָּשֵׁר. אֵלִיָּה רַבָּה (סי׳ תרמט סק״ט) בְּשֵׁם בַּ״ח (שו״ת סי׳ קלה)]. (עג) וְיֵשׁ שְׁלֹשָׁה סִימָנִים שֶׁנּוֹכַל לְהַכִּיר אִם הוּא מֻרְכָּב אוֹ לֹא. א) כִּי הַמֻּרְכָּב הֶעָקֵל בּוֹלֵט, וּבְאֶתְרוֹג הָעֶקֶל שׁוֹקֵעַ. ג) כִּי תּוֹךְ הַמֻּרְכָּב רָחָב, וְהַמֹּהַל שָׁלוֹ הוּא רַב, וְהַקְּלִפָּה הַמְמֻצַּעַת (דְּהַיְנוּ בֵּין קְלִפָּה עֶלְיוֹנָה שֶׁהִיא דַּקָּה כְּגִלְיד וּבֵין הַתּוֹךְ שֶׁהֵן חֻדְרֵי הַזֶּרַע עִם קְלִפָּתָן) דַּקָּה, וּבְאֶתְרוֹג הוּא לְהֶפֶךְ כִּי הַקְּלִפָּה עָבָה וְהַתּוֹךְ קָצָר וְהוּא כְּמַעַט יָבֵשׁ. [וּבְעֹלַת שַׁבָּת (ריש הסימן) כָּתַב עוֹד סִימָן, שֶׁבְּאֶתְרוֹג הַגָּרְעִין זָקוּף לְאֹרֶךְ הָאֶתְרוֹג, וּבְמֻרְכָּב הַגַּרְעִינִים שׁוֹכְבִים בְּאֹרֶךְ וְלִפְעָמִים בְּרֹחַב עַיֵּן שָׁם, וְעַל כֵּן עַל יְדֵי סִימָן זֶה אִי אֶפְשָׁר לְהַבְחִין כְּלָל]. וְכָתַב בְּתְשׁוּבַת חֶתָם סוֹפֵר חֵלֶק אֹרַח חַיִּים סִימָן קפ״ג שֶׁיֵּשׁ לָהֶם סִימָנִים שֶׁמַּבְחִין דְּהַיְנוּ הָעֶקֶל שְׁקוּעַ וּבְלִיטוֹת הָרַבֶּה, אֵין לָחֹשׁ שֶׁמָּא יִמְצָא בְּסִימָנִים הַפְּנִימִים הֶפֶךְ מִזֶּה. וּמִשְּׁמַע מִזֶּה דְּאִם יֵשׁ לוֹ רַק סִימָן אֶחָד שֶׁמּוֹרֶה שֶׁהוּא אֶתְרוֹג, וְהַסִּימָן הַשֵּׁנִי מוֹרֶה שֶׁהוּא מֻרְכָּב, כְּגוֹן שֶׁהוּא חֵלֶק וְהָעֶקֶל שָׁלוֹ שׁוֹקֵעַ, יֵשׁ לְהַחְמִיר מִסְּפֵקָא, וְכֵן כָּתַב בְּמֹר וּקְצִיעָה. אָמְנָם בְּסִימָן ר״ז מְפַקֵּפֵק הַחֲתָם סוֹפֵר מְאוֹד בְּעִנְיַן הַסִּימָנִים אַחֲרֵי שֶׁלֹּא נִזְכְּרוּ בַּשַּׁ״ס, [א]וְדַעְתּוֹ דִּלְמַעֲשֶׂה (עד) אֵין לִסְמוֹךְ עַל סִימָנִים כָּלָל לְהָקֵל, וְדִינָן שֶׁל אֶתְרוֹגִים כְּדִין עוֹף טָהוֹר דְּנֶאֱכָל בְּמֶטְרָת, דְּהַיְנוּ שֶׁאוֹתוֹ הַמָּקוֹם יִהְיֶה מֻחְזָק מִימֵי קַדְמוֹנִים שֶׁאֶתְרוֹגֵיהֶם אֵינָם מֻרְכָּבִים, וּמִסְּתֵּם שָׁם הָעוֹלֶה מִזֶּה כָּל הָאֶתְרוֹגִים שֶׁאֵינָם מְעֻנְיָנוֹת, [וְהוּא הַדִּין מָקוֹם אַחַר הַמֻּחְזָק בְּכַשְׁרוּת מִימֵי קַדְמוֹנִים] אֵין לִפְקֹחַ בְּלִי כְּתַב הֶכְשֵׁר שֶׁיּוֹדַע הַמַּעִיד שֶׁאֵינָם מֵהַמֻּרְכָּבִים, וְאֵין לִסְמוֹךְ עַל הַסִּימָנִים עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וּכְעֵין זֶה כָּתַב גַּם כֵּן בְּסֵפֶר שְׁנוֹת חַיִּים בְּסִימָן ע״ר עַיֵּן שָׁם. אַךְ בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁהוּא דְּרַבָּנָן יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל הַסִּימָנִים, אַף לְמַאן דְּסָבִירָא לַהּ דְּגַם בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי פָּסוּל מֻרְכָּב עַיֵּן שָׁם. אָכֵן בָּאֱמֶת אוֹדוֹת כְּתַב הַהֶכְשֵׁר יֵשׁ גַּם כֵּן הַרְבֵּה לְדַקְדֵּק. א) שֶׁצָּרִיךְ לִמְצוֹא אֲנָשִׁים שֶׁיַּכִּירוּ הֵיטֵב חֲתִימַת הַמַּעִיד, אוֹ עַל כָּל פָּנִים שֶׁהַסּוֹחֵר עַצְמוֹ יַכִּיר כְּתַב הַהֶכְשֵׁר, וְהוּא יִהְיֶה מֻחְזָק לָנוּ בְּכַשְׁרוּת. ב) עַל הָאֶתְרוֹגִים שֶׁאֵינָם מֻחְזָקִים מִכְּבָר בְּכַשְׁרוּת, לְהָעִיד שֶׁאֵינָם מֻרְכָּבִים לָזֶה אֵין לְהַאֲמִין לְהַמַּעִיד (עפ) רַק אִם הוּא מֻחְזָק בְּכַשְׁרוּת, וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה יָרֵא שָׁמַיִם לְדַקְדֵּק דְּאוּלַי מִטְּעֵי קְטָעֵי וּבְפֶרְט בִּמְלֶאכֶת הַנְּטִיעָה. גַּם מְצוּי עוֹד כַּמָּה רְמִיּוֹת בְּעִנְיַן זֶה שֶׁהוּא מַגִּיחַ כְּתַב הֶכְשֵׁר עַל תֵּבָה אַחַת, וְהַסּוֹחֵר כְּשֶׁמּוֹכֵר אוֹתוֹ קֶעסְטִי״ל מַגִּיחַ הַכָּתוּב עַל קֶעסְטִי״ל אַחֵר, וְעַל כֵּן יֵשׁ לְדַקְדֵּק לִקְנוֹת מֵאִישׁ נֶאֱמָן. וְאִם מוֹצֵא לִקְנוֹת אֶתְרוֹג מֵאֵיזֶה מְקוֹמוֹת הַיְדוּעִים מֵעוֹלָם וּמֻחְזָקִים שֶׁאֵינָם מֻרְכָּבִים (עו) יוֹתֵר טוֹב לִקְנוֹת מֵהֶם. וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הֲלָכָה (ד״ה שדומה) מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ בְּשֵׁם הַבְּכוּרֵי יַעֲקֹב, וּלְפִי הַמְבֹאָר שָׁם נִרְאֶה דִּבְרֵי עֵבֶד כְּשֶׁכְּבָר קָנָה, אוֹ שֶׁאֵין לוֹ מְקוֹמוֹת הַיְדוּעִים לְמֻחְזָקִים, נִרְאֶה דְּיוֹכַל לִסְמוֹךְ עַל שְׁתֵּי סִימָנִים שֶׁמִּבַּחוּץ וּלְבָרֵךְ גַּם כֵּן וְכִמּוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי לְמַעְלָה. וְדַע שֶׁהַסְּכִימוּ הָאַחֲרוֹנִים דְּיֵשׁ לְהַחְמִיר לְעִנְיַן אֶתְרוֹג הַמֻּרְכָּב אֲפִלּוּ בְּשָׁאר יָמִים. וְאִם אֵין לוֹ אֶחָד בָּעִיר יֵשׁ לִטְלוֹ כָּל שִׁבְעָה בְּלֹא בְּרָכָה, (עז) וְיֵשׁ מַחְמִירִין דַּאֲפִלּוּ לִטְלוֹ בְּלֹא בְּרָכָה גַּם כֵּן אֵין כְּדַאי, דִּלְמָא אָתֵי לְמִסְרַךְ לְצֵאת בּוֹ תָּמִיד. וּלְעִנְיַן הַדֵּשֶׁא שֶׁהֵם מֻרְכָּבִים אִם יוֹדַע שֶׁהֵם אֵין לִשְׁוֹל אוֹתָם דִּפְסוּלִים הֵם כְּמוֹ אֶתְרוֹגִים, אַף בִּסְתָמָא מַשְׁמַע מֵאַחֲרוֹנִים שֶׁאֵין לָחֹשׁ, דִּסְתָמָא אֵינָן מֻרְכָּבִים. (עַיֵּן בִּפְרִי מְגַדִּים (מש״ז) בְּסִימָן תרמ״ט אוֹת (י״א) [י״ב] וּמַה שֶּׁרָצָה הַשָּׁבוּת יַעֲקֹב (ח״א סי׳ לו) לְפָסֵל אוֹתָן הַגְּדֵלִים בְּגִנּוֹת הַשָּׁרִים מִפְּנֵי חֲשַׁשׁ מֻרְכָּבִים, חֶלְקוּ עָלָיו הַחָכָם צְבִי (סי׳ קסא) וְהַפָּנִים מְאִירוֹת (ח״א סי׳ ט), וְעַיֵּן בְּבִכּוּרֵי יַעֲקֹב (סי׳ תרמו ס״ק יב) שֶׁכָּתַב שֶׁכֵּן פָּשַׁט הַמִּנְהָג לְהַכְשִׁירָם:

בֵּאוּר הַלָּכָה

הַמֻּרְכָּבִים וְזֶה לְשׁוֹן הַבְּכוּרֵי יַעֲקֹב (ס״ק נג) זֶה פָּשׁוּט שֶׁהָאֶתְרוֹגִים הַגְּדֵלִים אֶצְלֵנוּ בְּמְדִינַת אַשְׁכְּנַז בְּגִנּוֹת שֶׁל שָׂרִים בְּלֹא מֻרְכָּבִים הֵם, אֲבָל אוֹתָם שֶׁבָּאִים מֵאִיטַלְיָא וְהֵם סְפֵק מֻרְכָּבִים לְכַאוֹרָה יִהְיוּ כְּשָׁרִים אִם אִי אֶפְשָׁר לְהַכְרִיעַ, דְּנַיְחֹל בְּתַר רֻבָּא וְרֹב הָאֶתְרוֹגִים שֶׁבָּעוֹלָם יְדוּעִ שֶׁאֵינָם מֻרְכָּבִים, אֶכֶן לְדִינָא צָרִיךְ עַיּוּן וְעַל כָּל פָּנִים סְפֵק מֻרְכָּב אִם אֵין לוֹ אֶחָד יִשְׁלֹו בְּלֹא בְּרָכָה עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְלַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי אֶפְשָׁר לוֹמַר דְּלֹהֲכִי סָמְכוּ כָּמָּה פּוֹסְקִים עַל הַסִּימָנִים אַף דְּאֵין רְאָיָה כָּל כָּךְ מִכְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים הָאַחֲרוֹנִים מִשּׁוּם דִּבְצָרוּף רַבָּא יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל זֶה, וְעַל כֵּן אֵין לְמִחוֹת בְּמִי שֶׁסּוֹמֵךְ עַל זֶה וּמְבָרֵךְ כֵּן נִרְאֶה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי:

כב * פְּחוֹת מִכַּבֵּיצָה. עַיֵּן בְּתְשׁוּבַת חֶתָם סוֹפֵר סִימָן קפ״א שֶׁדַּי בְּכַבֵּיצָה שֶׁזִּמְנֵנוּ שֶׁאַף שֶׁהַכֵּיצִים נִתְקַטְּנוּ כְּפִי מַה שֶׁהָעִיד הַצַּל״ח בְּפֶרֶק עַרְבֵי פְּסָחִים (קטז: ד״ה והואיל) כִּי הַכֹּל לְפִי הַזְּמַן אִם הַבֵּיצִים נִשְׁתַּנּוּ גַּם גְּדוֹל הָאֶתְרוֹגִים נִשְׁתַּנּוּ עַיֵּן שָׁם. [ב]וּלְפִי דַּעַת הַבְּכוּרֵי יַעֲקֹב (תוס׳ ביכורים ד״ה כתב בברכי יוסף) נָכוֹן לְבַעַל נֶפֶשׁ לְהַדֵּר לְכַתְּחִלָּה אַחַר אֶתְרוֹג שֶׁגָּדוֹל כִּשְׁנֵי בֵּיצִים:

* פָּסוּל. כָּל שֶׁבְּעָה, שֶׁלֹּא נִגְמַר פִּרְיוֹ וְלֹא נִקְרָא פְּרִי, וַאֲפִלּוּ אִם הָיָה בּוֹ כַּשָּׁעוּר וּבְיָמֵי הֶחָג נִצְטַמֵּק וְעָמַד עַל פְּחוֹת מִכַּבֵּיצָה מִכָּל מָקוֹם פָּסוּל מִשּׁוּם שֶׁאֵינוֹ הָדָר [חַיֵּי אָדָם (כלל קנא סט״ז)], וְאִם אֵין לוֹ אַחֵר יִשְׁלֹנּוּ בְּלֹא בְּרָכָה וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן [בְּכוּרֵי יַעֲקֹב (ס״ק נא) עַיֵּן שָׁם]:

* אֲפִלּוּ אִם הוּא בִּסָּר וְכוּ׳. עַיֵּן בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה (ד״ה שעור) שֶׁהֵבִיא בְּשֵׁם חָכָם צְבִי שֶׁהִקְשָׁה עַל דִּבְרֵי הַבַּיִת יוֹסֵף שֶׁכָּתַב דְּאֲפִלּוּ אִם הוּא בִּסָּר עֵין לוֹמַר סוֹבֵר כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת בְּסוֹף דִּבְרֵיהֶם וְכוּ׳ וְהִשִּׁיג עָלָיו הַחָכָם (עשין מד)

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] ובשו״ע הרב (סל״א) כתב: וד׳ סימנים יש להבחין בין אתרוג המורכב וכו׳. ומשמע שלדעתו אפשר לסמוך על הסימנים. **ב]** ובשו״ע הרב (סכ״ט) כתב להכשיר אתרוג שיש בו כביצה, ולא הביא חומרא זו.

א משְׁנָה סָכָה כ״ט (ע״ב) ל״ב (ע״ב) ל״ג (ע״ב) ל״ד (ע״ב). ב שָׁם בַּגְּמָרָא (ל.) וּכְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי. ג הָרַ״ן שָׁם (יג: ד״ה וְלִענְיָן) מַהֲיְרוּשָׁלְמִי (פ״ג ה״א) וְכֵן כְּתָבוּ הַתּוֹסָפוֹת (שם ד״ה הא) דְּמִשְׁמַע כֵּן שָׁם בַּגְּמָרָא ל׳ (ע״ב). ד שָׁם. ה אֲרוּחוֹת חַיִּים (סר׳ ט).

נִגְמַר פְּרִיוֹ, (סז) כָּשֵׁר, וְאִם הָיָה גָּדוֹל (סח) כָּל שֶׁהוּא, כָּשֵׁר:

תרמט דְּבָרִים הַפּוֹסְלִים בְּאַרְבָּעָה מִינִים. ובו ו׳ סְעִיפִים:

א * [א]כָּל אַרְבָּעָה הַמִּינִים [*] פְּסוּלִים (א) * בְּגָזוּל וּבִגְנוּבוֹ, [ב]בֵּין לִפְנֵי יֵאוּשׁ בֵּין (ב) לְאַחַר יֵאוּשׁ, [ג]אֲבָל גָּזוּל וְקָנָאוֹ (ג) בְּלֹא סִיּוּעַ הַמְצָוָה, * כְּגוֹן (ד) גָּזַל לוּלָב וְשִׁפָּהוּ, (ה) כָּשֵׁר, דְּקָנְיָה בִּשְׁנוּי מַעֲשֶׂה, (ו) * [ד]ומִיהוּ לֹא יְבָרֵךְ עָלָיו. [ה]וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר דְּלֹא נִפְסָל גָּזוּל וְגָנוּב (ז) אֶלָּא לַגַּנָּב וְלַגַּזְלָן עַצְמוֹ, * אֲבָל לָאֲחֵרִים כָּשֵׁר (ח) בְּשִׁאָר הַיָּמִים, (ט) חוּץ מִיּוֹם רִאשׁוֹן. הַגָּה: וּמִשּׁוּם זֶה יֵשׁ לְזָהֵר

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

לְגָדֵל דְּאִית בֵּהּ תַּרְתֵּי פְּחוֹת מִכְּשִׁעוּר וּבִכֹּר עַיִן שָׁם. וּבְרַכִּי יוֹסֵף (סק״ג) כָּתַב דְּכֵן מוּכָח מִתּוֹסָפוֹת דַּף ל״ו (ע״א ד״ה אתרוג הבוסר) וְגַם בְּכַפַּת תְּמָרִים (לא: ד״ה כתבו התוס׳) הִשִּׂיג עַל הַבַּיִת יוֹסֵף מִזֶּה וְעַיֵּן בְּרַכִּי יוֹסֵף לְיַשֵּׁב קְצָת וְעַיֵּן בְּשו״ת חֶמֶת יְשָׁרִים סִימָן ח׳. וּמַה שֶּׁכָּתַב בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ שֶׁאִפְּלוּ גָּזוּל כָּל שֶׁהוּא כָּשֵׁר עַיֵּן לְבוּשׁ וְעַיֵּן בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סק״ק לא) פֵּרוּשׁ הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַ״ן (יח. ד״ה מתני׳ ובגדול) אַף שֶׁצָּרִיךְ לִטֹּל עַל כְּתַפָּיו יָצָא כֵּיוָן שֶׁהָאַרְבָּעָה מִינִים אֵין מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה כְּשֵׁשׁ לוֹ כֻּלָּם יְכוֹל לִטֹּל לִטֹּל הַלּוּלָב וְאַחַר כָּךְ הָאֶתְרוֹג וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן תרנ״א סָעִיף י״ב:

בַּאֵר הֵיטֵב

דְּשָׁמָּא יִהְיֶה נִשְׁאָר יָרֹק עַיֵּן שָׁם. וְהֵבֵ״ח (סי״ב) כָּתַב דְּאֵין הָכָשֵׁר אֶלָּא אַחַר שֶׁנַּעֲשָׂה כֻּלּוֹ מַרְאֶה אֶתְרוֹג מְשׁוּם הִדּוּר דְּלֹא כְּמִנְהָג הָעוֹלָם שֶׁמְּכַשְּׁירִים בְּמִקְצָתוֹ עַיֵּן שָׁם. וּמְגַן אַבְרָהָם (סק״ כג) וְטַ״ז (סק״ יח) חָלְקוּ עַל הַבֵּ״ח וְדַעְתָּם כְּדַעַת מַהֲרִי״ל וְלָכֵן אֵין לִסְתֹּר הַמִּנְהָג עַיֵּן שָׁם:

א (ו) כָּשֵׁר. אֲפִלּוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן, מְגַן אַבְרָהָם (סק״א) עַיֵּן שָׁם וְעַיֵּן יַד אַהֲרֹן (הגה״ט): (ז) בְּשִׁאֵר. אִם הוּא אַחַר יֵאוּשׁ, עַיֵּן מְגַן אַבְרָהָם (סק״ג):

בְּאוּר הֲלָכָה

צְבִי דְּאִין כַּוָּנַת הַתּוֹסָפוֹת כֵּן עַיֵּן שָׁם. וְהִנֵּה אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה הַכַּוָּנָה בִּדְבָרֵי הַתּוֹסָפוֹת, אֲבָל מִכָּל מָקוֹם סָבְרַתְנוּ נִמְצָא בְּשֻׁלְחָנֵי הַלֶּקֶט (סי׳ שסא) שֶׁלִּפְנֵינוּ בְּשֵׁם רַבֵּנוּ שְׁלֹמֹה דְּמִשּׁוּם שְׁפוֹפוֹ לְגָדֵל הוּא חֲשִׁיב אֶפִלּוּ כְּפוֹל הַלְּבָן עַיֵּן שָׁם, אָכֵן לִדְיָנָא אֵין לָנוּ לְזוּז מִפְּסַק הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ:

א * כָּל הָאַרְבָּעָה מִינִים פְּסוּלִים וְכוּ׳. עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק״א). וְעַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָן י״א בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף קָטָן כ״ז וְשָׁיְךְ לְעִנְיָנֵנוּ גַּם כֵּן:

* בְּגָזוּל וּבִגְנוּב. בֵּין מִישְׂרָאֵל וּבֵין מִנָּכְרִי, וְלָכֵן מִי שֶׁגָּנַב אֶחָד מֵהַמִּינִים מֵהַנָּכְרִי פָּסוּל וְאֵינוֹ יוֹצֵא בּוֹ עַד שֶׁיְּשַׁלֵּם הַדָּמִים לִבְעָלָיו. וּבִגְנֵב וְגָזַל וְשִׁלֵּם לְבַסּוֹף וּפֵיֵס לְבַעַל הַגִּנָּה אִם יָצָא לְמִצְוָתוֹ, עַיֵּן סִימָן תרנ״ח בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה סָעִיף קָטָן (ג׳) [ב׳] וּבְמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף קָטָן ט״ו:

* כְּגוֹן גָּזַל לוּלָב וְשִׁפָּהוּ וְכוּ׳. דִּין זֶה הוּא לְכָלֵי עֶלְמָא, דְּהֵינוּ אֶפִלּוּ לְרַעַת הַמְחַבֵּר דְּסוֹתֵם בְּסוֹף הַסָּעִיף דְּלַגַּנָּב וְגַזְלָן עַצְמוֹ פָּסוּל הַלּוּלָב אֶפִלּוּ בְּשְׁאָר הַיָּמִים דְּלֹא בָּעֵינַן לָכֶם, וּפְסוּלוֹ הוּא מְשׁוּם מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה, הֶכָא שְׁאנִי, דְּשָׁם כֵּיוָן שֶׁהַחָפֵץ עַתָּה בְּשָׁעָה שֶׁיּוֹצֵא בּוֹ אֵינוֹ שֶׁלּוֹ רַק שֶׁל הַנִּגְזָל מִקְּרֵי מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה הֵינוּ שֶׁבָּעֵת קִיּוּם הַמִּצְוָה חֻפַּץ שֶׁל גָּזֵל בְּיָדוֹ, דְּהָא אִלּוּ הָיוּ תּוֹבְעִים אוֹתוֹ בְּדִין הָיָה מֻחְזָק לְהַחְזִיר אוֹתוֹ הַחֻפַּץ עַצְמוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן הָכָא דְּקָנְיָה בְּשִׁנּוּי מַעֲשֶׂה וְאֵינוֹ מֻחְזָק לְהַחְזִיר הַחֻפַּץ אֶלָּא דָּמִים בְּעֶלְמָא נִמְצָא שֶׁבָּעֵת קִיּוּם הַמִּצְוָה אֵין הַחֻפַּץ שֶׁל הַנִּגְזָל אֶלָּא שֶׁלּוֹ (וְאֵין הָעִנְיָן עָלָיו רַק עַל זְמַן הַקּוֹדֶם שֶׁגָּזָלוֹ) לֹא מִקְּרֵי מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה, וְרַק לְעִנְיַן בְּרָכָה דְּאִית בֵּהּ הַזְכָּרַת שֵׁם שָׁמַיִם מֻחְמָרִינַן טְפֵי כֵּיוָן דְּמַעֲקָרָא בָּא הַחֻפַּץ לְיָדוֹ בְּגָזֵלָה:

* וּמִיהוּ לֹא יְבָרֵךְ. וְאִם עָבַר וְנָטְלוֹ אֵין צָרִיךְ לִטֹּל שׁוּב לוּלָב אַחֵר, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יְבָרֵךְ עָלָיו, דְּכֵיוָן דְּמִדִּינָא יָצָא בִּנְטִילָה רִאשׁוֹנָה שׁוּב הֲוֵי בְּרָכָה לְבַטָּלָה [בְּכוּרֵי יַעֲקֹב (סק״ג)]:

* אֲבָל לָאֲחֵרִים כָּשֵׁר. וְאֵין הֵיזֵר בְּכָלָל זֶה, דְּיוֹרֵשׁ לֹא מִקְּרֵי שִׁנּוּי רְשׁוּת וְשִׁפָּהוּ וְכוּ׳. רְצוֹנוֹ לוֹמַר דְּכָעֵת שָׁגְזָלוֹ לֹא הָיָה עֲדַיִן מְתֻקָּן כָּרָאוּי שֶׁנּוֹכַל לְקָרוֹא עָלָיו שֵׁם לוּלָב, וְהוּא תִּקְּנוֹ בְּשִׁפּוּי שֶׁלּוֹ, (ו) דְּעַל יָדוֹ נִקְרָא שְׁמוֹ לוּלָב: (ה) כָּשֵׁר, דְּקָנְיָה בְּשִׁנּוּי מַעֲשֶׂה. וְזֶה מְהֻגָּנִי (ג) אֲפִלּוּ בְּלֹא יֵאוּשׁ, וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן כָּשֵׁר לְצֵאת בּוֹ, דְּלָכֶם קָרֵינָא בֵּהּ כֵּיוָן שֶׁקָּנָאָהּ, וְדָמִים בְּעֶלְמָא הוּא חַיָּב לוֹ. וְהוּא הַדִּין הֵיכָא (ג) דְּהָוֵי יֵאוּשׁ וְשִׁנּוּי רְשׁוּת כֵּיוָן שֶׁהַגָּזְלָן מְכָרוֹ אוֹ נָתְנוֹ לְאַחֵר, אוֹתוֹ אַחֵר כָּשֵׁר לְצֵאת בּוֹ אֲפִלּוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן, דְּקָנָהוּ עַל יְדֵי שִׁנּוּי רְשׁוּת כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הָיָה יֵאוּשׁ מִקֹּדֶם, וְשָׁלָכֶם קָרֵינָא בֵּהּ: (ו) וּמִיהוּ לֹא יְבָרֵךְ עָלָיו. כֵּיוָן שֶׁמִּתְּחִלָּה בְּגָזֵל בָּא לְיָדוֹ מֻחְמָרִינַן לְעִנְיַן בְּרָכָה דְּאִית בֵּהּ הַזְכָּרַת שֵׁם שָׁמַיִם. וְעַיֵּן בְּמָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב) שֶׁדַּעְתּוֹ דְּדַוְקָא בְּלֹא יֵאוּשׁ, אֲבָל אִם הָיָה יֵאוּשׁ (ד) עִם הַשִּׁנּוּי מַעֲשֶׂה אוֹ עִם שִׁנּוּי הַשֵּׁם אוֹ עִם שִׁנּוּי רְשׁוּת מָתַר לְבָרֵךְ גַּם כֵּן, אֲכָן דַּעַת הַטַּ״ז לְעֵיל בְּסִימָן כ״ה (סק״ק יד) וְהַגְּרָ״א שָׁם א]דְּכֹל גַּנַּי לֹא יוּכַל לְבָרֵךְ. וְעַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָן י״א סָעִיף ו׳ בְּבֵאוּר הַלָּכָה דִּבּוּר הַמַּתְחִיל וּלְעִנְיַן בְּרָכָה: (ז) אֶלָּא לַגַּנָּב וְלַגַּזְלָן עַצְמוֹ. מוּכָח מִזֶּה (ה) דְּדַעַת הַמְחַבֵּר דְּהַגַּזְלָן אֵינוֹ יוֹצֵא אֲפִלּוּ בְּשְׁאָר הַיָּמִים דְּלֹא בָּעֵינַן בּוֹ לָכֶם, וְהַטַּעַם דְּהָוְיָא לָהּ מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה, וְאֵין נִפְקָא מִנָּהּ כָּזֶה בֵּין לִפְנֵי יֵאוּשׁ וּבֵין לְאַחַר יֵאוּשׁ: (ח) חוּץ מִיּוֹם רִאשׁוֹן. הַגֵּה מַאי דְּמַחְמִרִינַן לְגַבֵּי אֲחֵרִים, עַל כָּרְחָךְ אֵירֵי לִפְנֵי יֵאוּשׁ וְלָכֶם אָמַר רַחֲמָנָא וְהַאי לָאו דִּידְהוּ הוּא [דְּאִי הָיָה יֵאוּשׁ מִקֹּדֶם אִם כֵּן אָצְלָם הֲוֵי לֵהּ יֵאוּשׁ וְשִׁנּוּי רְשׁוּת וְקָנְיָן גְּמוּר הוּא אָצְלָם וְלָכֶם קָרֵינָא בְּהוּ] וַאֲפִלּוּ הָכִי בִּשְׁאָר הַיָּמִים לַאֲחֵרִים שָׁרֵי, דְּסָבִירָא לְהוּ לְהַיֵּשׁ מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה לְגַבֵּי אֲחֵרִים שֶׁהֵם לֹא גְּזָלוּהוּ. וְעַיֵּן לְקַמָּן בְּסָעִיף ה׳ מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ בָּזֶה (משנ״ב ס״ק ל, וביה״ל ד״ה מפני):

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

לְהִתְגַּדֵּל יוֹתֵר, אֶפִילּוּ הָכִי פָּחוֹת מִשִּׁעוּר זֶה לֹא חֲשִׁיב גְּמַר פֵּרָא, אֲבָל אִם יֵשׁ בּוֹ הַשִּׁעוּר (עט) חֲשִׁיב כְּפֵרֵי (פ) אַף שֶׁהוּא עֲדַיִן בְּסַר שֶׁסּוֹפוֹ לְהִתְגַּדֵּל יוֹתֵר: (סז) כָּשֵׁר. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא יָרֹק כְּכָרְתִּי, דְּאָז לֹא חֲשִׁיב גְּמַר פֵּרָא כָּל שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר לְמַרְאֶה אֶתְרוֹג וְכַנַּ״ל בְּסָעִיף כ״א: (סח) כָּל שֶׁהוּא. הֵינוּ (פט) אֲפִלּוּ הוּא גָּדוֹל שֶׁמְּבִיאוֹ עַל כְּתֵפוֹ גַּם כֵּן יָצָא, (פי) כֵּיוָן שֶׁהָאַרְבָּעָה מִינִים כְּשֵׁשׁ לוֹ כֻּלָּם אֵין מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה, יָכוֹל לִטֹּל הַלּוּלָב וְאַחַר כָּךְ הָאֶתְרוֹג:

כָּתֹב הַמַּ״ג (עשין מד): אָסוּר לְזַלְזֵל אֶתְרוֹג וּשְׁאָרֵי מִצְוֹת שֶׁהָעַכּוּ״ם מוֹכְרִים, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. כְּלוֹמַר שֶׁצָּרִיךְ לִתֵּן לָהֶם מְעַט יוֹתֵר מִכְּדֵי דְּמֵיהֶן. (וְלֹא הָרַבָּה, וּכְדִלְעֵיל בְּסִימָן ל״ט סָעִיף ז׳ עַיֵּן שָׁם) וְכָתְנַת הַסַּמַ״ג דְּאֵין לְזַלְזֵל, דְּאַתָּה מַכְשִׁילוֹ לֶעָתִיד לָבוֹא, שֶׁלֹּא יְבִיאֵם בְּפַעַם אַחֶרֶת לְקָנוֹת מִיָּדוֹ [אַחֲרוֹנִים]:

א (א) בְּגָזוּל וּבִגְנוּב. דִּכְתִיב (ויקרא כג מ) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן׳ וְגוֹ׳, וְהַאי לָכֶם מִשָּׁלָכֶם הוּא: (ב) לְאַחַר יֵאוּשׁ. דְּיֵאוּשׁ כְּדֵי לֹא קָנֵי. וְהָנֵּה בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן בְּוַדַּאי לְכָלֵי עֶלְמָא לֹא יָצָא מִן הַתּוֹרָה, וּלְעִנְיַן שְׁאָר הַיָּמִים יְבֹאַר לְקַמָּן (ס״ה): (ג) בְּלֹא סִיּוּעַ הַמְצָוָה. פֵּרוּשׁ שֶׁהַקִּנְיָן שֶׁקָּנָה אוֹתוֹ הוּא נַעֲשָׂה קוֹדֶם קִיּוּם הַמִּצְוָה, לְאַפּוֹקֵי אִם הוּא עַל יְדֵי הַמִּצְוָה שֶׁל נְטִילַת הַלּוּלָב, כְּגוֹן שֶׁמָּכְרוּ לוֹ בְּאֹפֶן שֶׁקָּנָאוֹ (בְּמִשִּׁיכָה) [בַּהֲגְבָּהָה], וְהִגְבִּיהוֹ לְמִפֵּק בֵּהּ, אִם כֵּן עַל יְדֵי הַמִּצְוָה נַעֲשָׂה הַקִּנְיָן, וְלֹא יָצָא דְּהָוְיָא לֵהּ מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה, אֶלָּא צָרִיךְ לְהַגְבִּיהוֹ אַחַר כָּךְ פַּעַם שֵׁנִי לְצֵאת בּוֹ [לְבוּשֵׁי שָׁרָד]: (ד) גָּזַל לוּלָב וְשִׁפָּהוּ וְכוּ׳. רְצוֹנוֹ לוֹמַר דְּכָעֵת שֶׁגָּזָלוֹ לֹא הָיָה עֲדַיִן מְתֻקָּן כָּרָאוּי עָלָיו שֵׁם לוּלָב, וְהוּא תִּקְּנוֹ בְּשִׁפּוּי שֶׁלּוֹ, (ה) דְּעַל יָדוֹ נִקְרָא שְׁמוֹ לוּלָב: (ה) כָּשֵׁר, דְּקָנְיָה בְּשִׁנּוּי מַעֲשֶׂה. וְזֶה מְהֻגָּנִי (ג) אֲפִלּוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן כָּשֵׁר לְצֵאת בּוֹ, דְּלָכֶם קָרֵינָא בֵּהּ כֵּיוָן שֶׁקָּנָאָהּ, וְדָמִים בְּעֶלְמָא הוּא חַיָּב לוֹ. וְהוּא הַדִּין הֵיכָא (ג) דְּהָוֵי יֵאוּשׁ וְשִׁנּוּי רְשׁוּת כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הָיָה יֵאוּשׁ מִקֹּדֶם, וְשָׁלָכֶם קָרֵינָא בֵּהּ: (ו) וּמִיהוּ לֹא יְבָרֵךְ עָלָיו. כֵּיוָן שֶׁמִּתְּחִלָּה בְּגָזֵל בָּא לְיָדוֹ מֻחְמָרִינַן לְעִנְיַן בְּרָכָה דְּאִית בֵּהּ הַזְכָּרַת שֵׁם שָׁמַיִם. וְעַיֵּן בְּמָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב) שֶׁדַּעְתּוֹ דְּדַוְקָא בְּלֹא יֵאוּשׁ, אֲבָל אִם הָיָה יֵאוּשׁ (ד) עִם הַשִּׁנּוּי מַעֲשֶׂה אוֹ עִם שִׁנּוּי הַשֵּׁם אוֹ עִם שִׁנּוּי רְשׁוּת מָתַר לְבָרֵךְ גַּם כֵּן, אֲכָן דַּעַת הַטַּ״ז לְעֵיל בְּסִימָן כ״ה (סק״ק יד) וְהַגְּרָ״א שָׁם א]דְּכֹל גַּנַּי לֹא יוּכַל לְבָרֵךְ. וְעַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָן י״א סָעִיף ו׳ בְּבֵאוּר הַלָּכָה דִּבּוּר הַמַּתְחִיל וּלְעִנְיַן בְּרָכָה: (ז) אֶלָּא לַגַּנָּב וְלַגַּזְלָן עַצְמוֹ. מוּכָח מִזֶּה (ה) דְּדַעַת הַמְחַבֵּר דְּהַגַּזְלָן אֵינוֹ יוֹצֵא אֲפִלּוּ בְּשְׁאָר הַיָּמִים דְּלֹא בָּעֵינַן בּוֹ לָכֶם, וְהַטַּעַם דְּהָוְיָא לָהּ מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה, וְאֵין נִפְקָא מִנָּהּ כָּזֶה בֵּין לִפְנֵי יֵאוּשׁ וּבֵין לְאַחַר יֵאוּשׁ: (ח) חוּץ מִיּוֹם רִאשׁוֹן. הַגֵּה מַאי דְּמַחְמִרִינַן לְגַבֵּי אֲחֵרִים, עַל כָּרְחָךְ אֵירֵי לִפְנֵי יֵאוּשׁ וְלָכֶם אָמַר רַחֲמָנָא וְהַאי לָאו דִּידְהוּ הוּא [דְּאִי הָיָה יֵאוּשׁ מִקֹּדֶם אִם כֵּן אָצְלָם הֲוֵי לֵהּ יֵאוּשׁ וְשִׁנּוּי רְשׁוּת וְקָנְיָן גְּמוּר הוּא אָצְלָם וְלָכֶם קָרֵינָא בְּהוּ] וַאֲפִלּוּ הָכִי בִּשְׁאָר הַיָּמִים לַאֲחֵרִים שָׁרֵי, דְּסָבִירָא לְהוּ לְהַיֵּשׁ מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה לְגַבֵּי אֲחֵרִים שֶׁהֵם לֹא גְּזָלוּהוּ. וְעַיֵּן לְקַמָּן בְּסָעִיף ה׳ מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ בָּזֶה (משנ״ב ס״ק ל, וביה״ל ד״ה מפני):

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(עט) טַ״ז (ס״ק יט): (פ) כֵּן צָרִיךְ לוֹמַר בַּסַּ״ז (שם) [מַאֲמַר מָרְדְּכַי (סק״ס)]: (פא) גְּמָרָא (לד׳): (פב) אֵלִיָּה רַבָּה (ס״ק לא) בְּשֵׁם הָרַ״ן (יח. ד״ה מתני׳ ובגדול):

א (פ) דְּמִבְּאוּר בְּחִשּׁן מִשְׁפָּט סִימָן ש״ס סָעִיף ו׳ דְּוָקָא אִם עַל יְדֵי הַשִּׁפּוּי נִשְׁתַּנָּה שְׁמוֹ, אֲבָל בְּשִׁפּוּי בְּעֶלְמָא לֹא קָנָה [מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל (סק״א) עַיֵּן שָׁם]: (ג) פּוֹסְקִים:

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] בשו״ע הרב (ס״ה) כתב לגבי יאוש עם שינוי מעשה או שינוי השם שיש מחלוקת אם יברך עליה שספק ברכות להקל. ולגבי שינוי רשות כתב (ס״ו): אבל אם מכר וכו׳ אם כבר נתייאשו הבעלים קודם שמכר ונתן הרי כבר נקנית הגזילה להלוקח ביאוש ושינוי רשות וכו׳ ויצא בה ידי חובתו אף ביום הראשון ומותר לו לברך עליה וכו׳. אבל אם עדיין לא נתייאשו הבעלים ממנה, אין הלוקח יוצא בה ידי חובתו אף בשאר הימים לפי שהיא מצוה הבאה בעבירה, שהרי שלא כדין משתמש בה הלוקח, כיון שעדיין היא בחזקת הגנזל שהרי עדיין לא נתייאש ממנה. וכל זה כשמכר או נתן במתנה גמורה, אבל אם השאילה לאחר או נתנה לו במתנה על מנת להחזיר אין השואל יוצא בה ידי חובתו ביום הראשון שהרי אינה קנויה לו על ידי יאוש ושינוי רשות, כיון שהוא מחויב להחזירה להגזלן, אבל בשאר הימים יוצא בה ידי חובתו, שאין כאן מצוה הבאה בעבירה כיון שכבר נתייאשו הבעלים קודם שהשאילה לו, נמצא שאין על השואל שום חטא.

עוז והדר - Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah